

Pechotné jednotky spoločnej rakúsko-uhorskej armády pred 1. svetovou vojnou

Podobne ako v iných európskych armádach z tohto obdobia aj v rakúsko-uhorskej armáde bola pechota najväčšou zložkou pozemných vojsk. V roku 1903 tvorili 63 % armády jednotky pechoty. Dôležitá úloha pechoty a jej poslanie bolo zachytené aj v hlavných branných zákonoch z roku 1868, 1889 a 1912.

Tradícia najstarších peších jednotiek v Rakúskej monarchii siaha až do čias tridsaťročnej vojny. Počas tohto obdobia sa armáda monarchie zúčastnila celého radu konfliktov, napr. vojny o falcké dedičstvo, španielske dedičstvo, sliezskych vojen, vojny o rakúske dedičstvo, sedemročnej vojny, protihabsburských povstaní, vojen s dedičným nepriateľom, napoleonských vojen, potlačenia revolúcie v roku 1848-49 či prusko – rakúskej vojny.

Obvykle po veľkých konfliktoch dochádzalo k rôznym zmenám v organizácii a štruktúre pechotných jednotiek. Postupne sa tiež zvyšoval počet pravidelných pechotných plukov a ďalších jednotiek pechoty.

Dôležitým prelomom vo vývoji rakúskej pechoty bola porážka v prusko-rakúskej vojne nasledujúci politický vývoj. Došlo k rakúsko – maďarskému vyrovnaniu, ktoré poznamenalo aj rozvoj armády. Nové branné zákony špecifikovali jednotlivé zložky armády a odrazili sa v nich kompromisy medzi rakúskymi a maďarskými vládnymi špičkami.

Zákon č. XL o branných silách zakotvoval nezastupiteľnú, všeobecnú brannú povinnosť vzťahujúcu sa na všetkých občanov mužského pohlavia od dosiahnutia veku 19 rokov. Tento zákon upresňoval základnú štruktúru, úlohy spôsob dopĺňovania a ďalšie dôležité záležitosti týkajúce sa pravidelnej armády. Pravidelnú armádu mali dopĺňať zložky rakúskej a uhorskej vlastibrany (*jednotky landwehr a honvédske jednotky*) a domobrany. Tieto jednotky mali osobitné určenie aj štruktúru zadefinované v ďalších branných zákonoch. V tomto článku sa zameriame na pechotné jednotky pravidelnej armády.

V roku 1883 vstúpili do platnosti ďalšie právne normy, podľa ktorých došlo k zvýšeniu počtu peších plukov z 80 na 102. Nové pluky boli vytvorené doplnením vyčlenených (*piatych*) práporov starších plukov.

Základnú organizačnú a bojovú formáciu pechoty tvorili v c. a k. armáde pluky. Niektoré pluky sa honosili dlhou tradíciou. Boli nositeľmi čestných názvov a vyznamenaní. Pluky boli tvorené bojovými jednotkami (*útvary prvej línie*) a záložnými jednotkami, ktoré v čase vojny slúžili na doplnenie strát spôsobených bojovou činnosťou. Jeden prápor pluku vždy sídlil na mieste doplnovacieho obvodu. Pluky sa členili spočiatku na tri, pred 1. svetovou vojnou už spravidla štyri prápory. Členenie na 4 bojové prápory a jeden záložný sa ukázalo ako najefektívnejšie. Pluk mal od roku 1904 mierový stav 85 dôstojníkov a 1562 členov mužstva. Pluku velil dôstojník v hodnosti plukovníka. Medzi právomoci veliteľa pluku patrilo povyšovanie poddôstojníkov, udeľovanie povolenia na ženbu, udeľovanie dovoleníek a samozrejme široké spektrum právomocí v oblasti velenia, riadenia, výcviku, výučby a pod.

Štáb pluku bol tvorený nasledujúcimi funkciami:

Pomocný dôstojník pluku – v podstate zástupca veliteľa v čase jeho neprítomnosti.

Proviantný dôstojník – zodpovedal za zásobovanie pluku potravinami.

Hospodársky dôstojník – zodpovedal za výstroj a výzbroj pluku.

Náčelník zdravotnej služby – zodpovedal za organizáciu zdravotnej služby pri pluku. Pri pluku bolo až päť hlavných lekárov.

Štáb dopĺňali veliteľ ženijných oddielov a styčný dôstojník. Porád štábu sa obvykle zúčastňovali aj velitelia práporov. Traja velitelia práporov mali hodnosť majora, jeden bol podplukovníkom. Veliteľ pluku mal k dispozícii mimo adjutanta, ďalších troch dôstojníkov v hodnosti kapitána s rôznymi povinnosťami. Dokopy mal štáb pluku v mierovom stave 21 dôstojníkov a 74 vojakov. Pod štáb spadala aj plukovná hudba.

Každý prápor pešieho pluku sa členil na stotiny (*roty*). Celý pluk mal 12-16 stotín. V čase mieru nemali stotiny plný stav mužstva. Každý peší prápor mal mať guľometný oddiel, čo sa však podarilo uskutočniť až počas 1. svetovej vojny. Mierový stav stotiny bol 86 mužov, vojnový stav sa pred 1. svetovou vojnou pohyboval od 92 do 128 mužov. Podobnú štruktúru mali samostatné poľné strelecké prápory a prápory cisárskych tyrolských strelcov.

Od porážky v prusko-rakúskej vojny získala c. a k. armáda pevnú vertikálnu štruktúru. Armáda sa záväzne členila do brigád, divízií a zborov.

Pešiu brigádu tvorili obvykle dva pešie pluky alebo 6-9 peších či streleckých práporov. Brigádu doplnili technické a zásobovacie oddiely, posádkové nemocnice a lekárne. Brigádam velil dôstojník v hodnosti generálmajora, ojedinele generálporučíka. K dispozícii mal zástupcu, ordonanca a dočasne alebo trvale pridelený personál, ktorý tvoril štáb brigády. Brigády boli číselne označené. V roku 1904 existovalo 64 peších brigád spoločnej armády a 8 horských brigád na území Bosny a Hercegoviny. Horské brigády boli tvorené niekoľkými horskými pešími prápormi, tylovými a technickými jednotkami. Do roku 1914 vzrástol počet horských brigád na 14 a každá bola tvorená 6 až 9 prápormi.

Vyšším organizačným celkom pechoty bola divízia. Vnútoraná organizácia divízie zahŕňala súčasti všetkých druhov zbraní s náležitým technickým, spojovacím, zdravotníckym, výzbrojným a iným vybavením. Výsledkom bola jednotka, ktorá mohla dlhší čas plniť bojové úlohy samostatne. Začiatkom roka 1914 mala pravidelná armáda 33 peších divízií.

Obvykle tvorili pešiu divíziu dve pešie brigády, výnimočne tri. Tieto pešie brigády spadali pod veliteľstvo divízie. K divízii okrem peších brigád patrilo aj divízne jazdecké, tvorené dvoma švadrónami a jazdeckej spojovacej hliadky. Divízne delostrelectvo bolo tvorené dvoma oddielmi húfníc (*spolu 12 húfníc*) a pluk poľného delostrelectva (*30 diel*). Jednotky divízie dopĺňali guľometné oddiely a čata ženistov.

Každá divízia bola doplnená divíznymi orgánmi:

Telefonický oddiel - zabezpečoval spojenie s nadriadenými veliteľstvami. Mal k dispozícii 4 telefónne ústredne a káble s dosahom minimálne 40 kilometrov a dva telegrafické aparáty.

Výzbrojná kolóna – zabezpečovala muníciu pre celú divíziu. Pre každú pušku v divízii mala mať 160 nábojov, pre každé poľné delo 366 nábojov a húfnicu 240 nábojov. Velil jej delostrelecký dôstojník.

Divízy zdravotnícky inštitút - tvorili ho lekári, ošetrovatelia a vojaci cvičení na rýchle ošetrovania a transport zranených. Oddiel mal zabezpečovať zdravotnú starostlivosť dovtedy, kým nebude možné zranených odsunúť. Bol vybavený zdravotníckym materiálom a sanitnými vozmi.

Pešia stravovacia kolóna - zabezpečovala a prevážala zo sebou potraviny na šesť dní pre celú divíziu.

Divízna pekáreň - bola tvorená 10 mobilnými pekárňami a zásobou surovín na výrobu chleba.

Veliteľstvo divízie malo pridelených asi 300 mužov, 110 koní a 20 povozov. Náčelníkom štábu bol dôstojník v hodnosti majora. Veliteľstvo sa členilo do štyroch sekcií:

Štábne oddelenie – toto oddelenie zodpovedalo za operačnú a inšpekčnú činnosť. Do tohto oddelenia patril náčelník štábu, dvaja štábni dôstojníci, spojovací dôstojníci, pisári, tlmočníci, šoféri štábnych vozidiel, družstvo cyklistov a poľní žandári.

Intendančné oddelenie – zodpovedalo za stravovanie a zásobovanie divízie. Túto prácu riadili štyria dôstojníci.

Podporná skupina - túto skupinu tvorili veliteľ delostrelectva divízie, hlavný lekár, vojenský duchovný, divízni vojenský právnici a oddelenie divíznej vojenskej pošty.

Strážna skupina – bola tvorená stotinou pechoty a jazdeckou čatou. Starala sa o bezpečnosť štábu divízie.

Vyšším organizačným stupňom boli armádne zbory (*Armeekorps*). Pred 1. svetovou vojnou bolo v monarchii postavených spolu 16 armádných zborov. Jednotky zboru boli rozmiestnené na území, ktoré sa krylo s územným obvodom doplnovacieho obvodu. Veliteľstvo zboru sídlilo v mieste doplnovacích oblastných veliteľstiev. Obvykle to bolo nejaké väčšie mesto.

Veliteľstvo zboru (Korpskommando)	Dislokácia
1. Armeekorps	Krakau (Krakov, Poľsko)
2. Armeekorps	Wien (Viedeň, Rakúsko)
3. Armeekorps	Graz (Štajerský Hradec, Rakúsko)
4. Armeekorps	Budapest (Budapešť, Maďarsko)
5. Armeekorps	Pozsony (Bratislava, Slovensko)
6. Armeekorps	Kassa (Košice, Slovensko)
7. Armeekorps	Temesvár (Temešvár, Timisoara, Rumunsko)
8. Armeekorps	Prag (Praha, Česká republika)
9. Armeekorps	Leitmeritz (Litoměřice, Česká republika)
10. Armeekorps	Prömsel (Przemysl, Poľsko)
11. Armeekorps	Lemberg (Lvov, Ukrajina)
12. Armeekorps	Nagyszeben (Sibiu, Rumunsko)
13. Armeekorps	Agram (Záhreb, Chorvátsko)
14. Armeekorps	Innsbruck (Rakúsko)
15. Armeekorps	Sarajevo (Bosna)

16. Armeekorps	Ragusa (Dubrovnik, Chorvátsko)
----------------	--------------------------------

V čase mieru veliteľstvo zboru riadilo výcvik dopĺňovanie stavov a hospodárske zabezpečenie podriadených útvarov. Veliteľ zboru mal k dispozícii štáb zboru. Vojské oddelenie štábu viedol náčelník štábu a zodpovedalo za bojovú pripravenosť. Intendančné oddelenie viedol intendančný náčelník, ktorý zodpovedal za hospodárske a zásobovacie záležitosti. Vojská stavebná kancelária riešila ubytovacie a dislokačné problémy. K veliteľstvu patrili aj vojský duchovný, referent pre právnické otázky a náčelník zdravotnej služby.

Zbor bol tvorený dvomi, niekedy troma pešími divíziami, jazdeckou brigádou alebo divíziou a a najmenej jednou delostreleckou brigádou. K podriadeným jednotkám samozrejme patrilo príslušné množstvo spojovacích, technických a tylových jednotiek. V čase vojny mohol byť zbor rozšírený o honvédsku divíziu, či divíziu landwehru. Teda k jednotkám spoločnej armády sa mohli pripájať jednotky vlastibrany, či domobrany oboch častí štátu.

Priamo pod velenie zboru ešte patrili oddiel ťažkých húfnic, ženijný prápor, balónová, rádiotelefonná a telegrafná čata. Podporné zložky tvorili poľné jatky (*zásoba živých zvierat na 4 dni*), poľná nemocnica (*s 200 lôžkami*), ďalšie poľné zdravotnícke kapacity pre asi 500 chorých a ranených, veterinárna skupina, zásobovacia skupina pre opravy vozového parku a motorizovaná tylová kolóna.

Do vypuknutia prvej svetovej vojny disponovala spoločná armáda takýmto počtom peších jednotiek:

Druh jednotky	Počet
Pešie pluky spoločnej armády	102 (408 práporov)
Bosensko-hercegovinské pluky	4 (15 práporov)
Tirolské C. a K. strelecké pluky	4 (13 práporov)
Prápory poľných strelcov spoločnej armády	29 práporov
Bosensko-hercegovinské prápory poľných strelcov	2 prápory
Prápory hraničných poľných strelcov	1 a pol prápora

V takejto zostave samozrejme doplnenej jednotkami rakúskej a maďarskej vlastibrany a domobrany nastupovala rakúsko-uhorská pechota do vojny, ktorá sa v konečných dôsledkoch ukázala ako hrobár monarchie.

Zdroj:

Dangl, V.: Organizačný vývoj rakúsko-uhorskej pechoty pred prvou svetovou vojnou. In: Vojská história,
<http://www.austro-hungarian-army.co.uk>.